

จังหวัดนครปฐม พบว่า อบต. ร้อยละ 70 ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และมีรูปธรรมของ อบต. ที่นำแผนชุมชนบรรจุเป็นแผน อบต. จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ อบต. บางระกำ และ อบต. สวนป่า อ.เมือง

จังหวัดสมุทรสงคราม เปิดเวทีสร้างความเข้าใจแกนนำ 3 อำเภอของแต่ละประเด็น โดยเชิญองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมเวทีด้วย เพื่อสร้างการรับรู้ถึงการดำเนินงานของแต่ละประเด็น สถานการณ์และสภาพปัญหา ซึ่งบางประเด็นก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการถอดบทเรียนจากการทำแผนชุมชน มีเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการด้วย

จังหวัดนครพนม ใช้เวทีบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบลเพื่อผนวกกับแผน 3 ปีขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยมีนายอำเภอ นายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกระบวนการ โดยมีอาสาสมัครสหกรณ์ข้าวเรือน (ครู ข) เป็นผู้นำเสนอรายละเอียดโครงการกระบวนการดังกล่าวส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจและสนับสนุนจากภาคีพัฒนาในพื้นที่ โดยเฉพาะนายอำเภอที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี มีการตีตัวอย่างการสนับสนุนการทำงานของนายอำเภอนาแก ที่ผลักดันผ่านการทำแผน อบต. โดยมีเงื่อนไขว่าหากแผน อบต. ไม่มีโครงการของแผนชุมชนจะไม่รับรองแผน อบต. เป็นต้น

จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้เวทีเจรจาภาคีระดับตำบล โดยมีผู้แทนภาคประชาชนหมู่บ้านละ 3 คน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ. อบต.) ส่วนราชการ (เกษตร ตำรวจ พัฒนาชุมชน สาธารณสุข) ธกส. เข้าร่วมพิจารณาโครงการ มีการบันทึกผลการเจรจาจะบรรจุแผนโครงการอะไรบ้างเข้าแผน อบต. และผลักดันส่วนที่เหลือให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ และมีเวทีระดับอำเภอ และ cluster อำเภอพิจารณาโครงการที่ อบต. สนับสนุนไม่ได้

จังหวัดยโสธร ใช้เวทีระดับตำบล โดยมีตัวแทนหมู่บ้าน (10 คน) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. (นายก , สมาชิก) พัฒนาชุมชน สาธารณสุขอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้ประสานงานระดับตำบล ตัวแทนคนจนจดทะเบียน 1 คน ร่วมพิจารณาโครงการ ผลโดยรวมพบว่ามีโครงการที่ อบต. รับพิจารณาให้การสนับสนุนงบประมาณ ร้อยละ 20 สำหรับโครงการที่เหลือนั้นจะมีการจัดเวทีไตรภาคีระดับอำเภอ และเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาโครงการ และหาหรือความเป็นไปได้ในการสนับสนุนโครงการ

จังหวัดอุบลราชธานี นายกและปลัด อบต. ร่วมเป็นครู ก. และอำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่ สำนักงาน วัสดุอุปกรณ์ ครูภัณฑ์ ตลอดจนบุคลากรด้านวิชาการ นักวิเคราะห์ และเจ้าหน้าที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังเป็นแกนนำในการประชุมระดับตำบลและระดับโซน รวมทั้งรับแผนของชุมชนไปบรรจุในแผนของ อบต. ด้วย

จังหวัดตรัง กระบวนการดำเนินงานโครงการเน้นให้ อบต. เป็นเจ้าภาพร่วมกับโครงการนำร่องตั้งแต่โครงการ โดยนายอำเภอเป็นผู้ประสานเชิญหารือ มีรูปธรรมการขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ ต. หนองตรุด อำเภอเมือง ต.ไม้แก้ว อ.สิเกา ต. หนองมะปราง อ.วังวิเศษ และ ต.บางหมาก อ. กันตัง ขณะนี้การทำงานในพื้นที่อยู่ในขั้นตอนการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือน

จังหวัดพัทลุง อบต. สมทบงบประมาณในการจัดทำแผนชุมชน ปัจจุบันการดำเนินงานโครงการอยู่ในขั้นสำรวจข้อมูลพื้นที่ โดยมีผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นทีมสำรวจข้อมูลและวิทยากร อบต. (นายก ประธาน และสมาชิก) ร่วมในกระบวนการสำรวจข้อมูลครัวเรือน

4.4 การเชื่อมโยงกับงานคาราวานแก้จน

“คาราวานแก้จน” เป็นนโยบายและมาตรการของรัฐบาล ในการขจัดความยากจนในระดับบุคคล ที่เน้นการขยายโอกาส สร้างรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มช่องทางการเข้าถึงทุน ซึ่งรวมถึงเงินทุน ภูมิสิทธิ์ ที่ดิน และองค์ความรู้ โดยกำหนดให้ทุกอำเภอและกิ่งอำเภอเป็นหน่วยงานปฏิบัติงานซึ่งต้องจัดทีม คาราวานแก้จนออกไปดำเนินการรายครัวเรือน หลักการทำงานของคาราวานแก้จนแบ่งเป็น 3 รอบ

รอบแรก เป็นการออกไปตรวจสอบข้อมูล (verify) และจัดทำข้อมูลศักยภาพ (profile) ของ ครัวเรือนยากจนที่จดทะเบียนไว้กับทางราชการ เพื่อให้ทราบถึงขีดความสามารถของครัวเรือนนั้นว่ามีความถนัดในการประกอบอาชีพด้านใดบ้าง มีรายรับ-รายจ่ายมากน้อยแตกต่างกันเพียงใด และดำเนินการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นตามความเร่งด่วนของปัญหา รวมทั้งอาจลงทะเบียนคนจนเพิ่มเติมในรายที่ตกสำรวจ

รอบที่สอง เป็นการเข้าไปแก้ไขปัญหาคาความเดือดร้อนของครัวเรือนในรอบแรก ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข หรือต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานกว่ารอบแรก โดยทีมคาราวานจะนำข้อมูลปัญหาและความต้องการของครัวเรือนไปประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา

รอบที่สาม เป็นการสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา โดยทีมคาราวานแก้จนจะเข้าไปพบปะเยี่ยมเยียนครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อติดตามตรวจสอบภาวะครอบครัวหลังได้รับการช่วยเหลือแล้ว

การดำเนินงานของโครงการนำร่องฯ มีการเชื่อมโยงกับคาราวานแก้จนในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลครัวเรือน ซึ่งตรงกับการทำงานของคาราวานแก้จนรอบแรก หลายๆ จังหวัดในโครงการนำร่องฯ มีการสำรวจข้อมูลร่วมกันกับทีมคาราวานแก้จน โดยใช้ทีมงาน กระบวนการ และเครื่องมือเดียวกัน ทำให้ไม่เสียเวลาและไม่ทำงานซ้ำซ้อนกัน ได้แก่

- **จังหวัดตรัง** นายอำเภอบางอำเภอเห็นชอบให้ใช้กระบวนการของโครงการจังหวัดนำร่อง โดยไม่ทำคาราวานแก้จน เนื่องจากเกรงว่าจะซ้ำซ้อนในการเก็บข้อมูล ซึ่งแนวโน้มฐานข้อมูลจังหวัดจะครอบคลุมของคาราวานแก้จนด้วย และให้ใช้เครื่องมือและกระบวนการสำรวจเดียวกัน เมื่อสำรวจ Want กับ Need เสร็จสิ้น ศตจ.อำเภอ จะเป็นฝ่ายทำแบบสรุปข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดไปดำเนินการ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย (สย.7/1) ส่งให้ พมจ.จังหวัดดำเนินการไป
- **จังหวัดนครพนม** นายอำเภอจะใช้ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลครัวเรือนเพื่อทำแผนชุมชนในโครงการนำร่องฯ เป็นข้อมูลสำหรับการจัดคาราวานแก้จน
- **จังหวัดอุบลราชธานี** ทีมคาราวานแก้จน ได้ใช้กระบวนการแผนชุมชนพึ่งตนเองเป็นกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจในระดับหมู่บ้าน การบันทึกข้อมูลรายครัวเรือน และการเก็บข้อมูลทั่วไประดับหมู่บ้าน หลังจากการดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นแต่ละเดือน แกนนำตำบล (ครู ก) ส่งตัวแทน 2 คน (กำนัน 1 คน, ตัวแทนแกนนำตำบล 1 คน) ไปรายงานผลในการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อรายงานผลความคืบหน้ากิจกรรมในตำบล
- **จังหวัดอุทัยธานี** ได้นำผลที่ได้จากเวทีค้นหาความจริงไปเปรียบเทียบกับข้อมูลจดทะเบียนคนจนของจังหวัด และ จปฐ. เพื่อตรวจสอบข้อมูลคนจนที่แท้จริง

- จังหวัดนครปฐม มีบางอำเภอนำข้อมูลจดทะเบียนคนจนมาผนวกรวมกับข้อมูลของภาคประชาชน ทำให้ได้ข้อมูลชุดใหม่ที่มีมาตรฐานมากขึ้น
- จังหวัดแม่ฮ่องสอน หลายอำเภอมีการสำรวจข้อมูลร่วมกันกับทีมคาราวานแก็งน มีการใช้แบบสำรวจร่วมกัน และเสริมข้อมูลที่ขาดหายของทั้งสองฝ่าย รวมทั้งประมวลข้อมูลร่วมกัน

บทที่ 5

บทเรียนสำคัญในการบูรณาการจังหวัด
เพื่อแก้ปัญหาความยากจน

จากการดำเนินงานโครงการนำร่องการบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาความยากจน 12 จังหวัด มีบทเรียนสำคัญสรุปได้ 3 ด้าน คือ

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ
2. ข้อจำกัดและอุปสรรค
3. ข้อค้นพบสำคัญ

บทเรียนแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

การดำเนินงานโครงการให้ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่

1. **มีโจทย์การดำเนินงานที่ชัดเจน** คือ การค้นหากลไกบริหารจัดการเชิงพื้นที่ การพัฒนาระบบสนับสนุนด้านข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ และองค์ประกอบของกระบวนการทำงานหลักๆ ซึ่งความชัดเจนของโจทย์ดังกล่าวจะทำให้การขับเคลื่อนงานของแต่ละจังหวัดมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน แม้จะมีวิธีการที่แตกต่างกันก็ตาม
2. **การจัดแบ่งบทบาทและภารกิจที่เหมาะสม** เนื่องจากการทำงานโครงการฯ มีหลากหลายภาคีเข้ามาทำงานร่วมกัน แต่ละภาคีมีภารกิจที่แตกต่างกันไป ดังนั้น การจัดสรรบทบาทหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละภาคี จะช่วยลดความขัดแย้งและความซ้ำซ้อนในการทำงานโครงการ
3. **การเคารพวิธีการทำงานที่แตกต่างและประนีประนอมซึ่งกันและกัน** การทำงานร่วมกันของหลายภาคีที่มีบทบาทภารกิจต่างกัน ถ้าต่างฝ่ายต่างให้เครดิตซึ่งกันและกัน และทำงานด้วยกันอย่างกัลยาณมิตร จะช่วยให้การดำเนินงานโครงการเป็นไปด้วยดี
4. **ความสามารถในการประสานเชื่อมโยงภาคีต่าง ๆ ของผู้ประสานงานจังหวัด** การที่ผู้ประสานงานจังหวัดของโครงการสามารถสื่อสารข้อมูล ประสานงาน และเชื่อมโยงภาคีต่างๆ ให้เข้ามาร่วมงานกันได้ โดยเฉพาะผู้อาวุโสซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้โครงการขับเคลื่อนไปได้อย่างไม่ติดขัด
5. **การหนุนเสริมของฝ่ายวิชาการในท้องถิ่น** ฝ่ายวิชาการในท้องถิ่นเป็นภาคีสำคัญที่ช่วยเพิ่มมุมมองในการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ข้อเสนอของภาคประชาชนมีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากภาครัฐ นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสร้างทางเลือกในการบรรเทาความยากจนให้กับชุมชนด้วย

6. **มีทิศทางการขับเคลื่อนงานที่ชัดเจน** โครงการฯ มีทิศทางการดำเนินงานชัดเจน คือการเริ่มทำจากจังหวัดนำร่อง 12 จังหวัดก่อน เพื่อหาต้นแบบในการเรียนรู้ และเรียนรู้จากการดำเนินการจริง ก่อนที่จะขยายผลความสำเร็จไปทั่วประเทศ โดยมุ่งไปที่อำเภอให้เป็นจุดขับเคลื่อนงาน และมีการบูรณาการข้อเสนอของภาคประชาชนในระดับท้องถิ่น ก่อนที่จะไปเชื่อมโยงและประสานกับยุทธศาสตร์ของจังหวัด ทิศทางที่ชัดเจนเช่นนี้ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ และสามารถสร้างต้นแบบในการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ
7. **การเปิดโอกาสทางนโยบายของรัฐ** การที่รัฐมีนโยบายประกาศสงครามกับความยากจนอย่างชัดเจน โดยมีเป้าหมายขจัดความยากจนให้หมดสิ้นในปี พ.ศ.2551 นั้น เป็นเสมือนการส่งสัญญาณให้ทุกหน่วยงานในภาครัฐ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ต้องมีแผนงานสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นเมื่อการดำเนินงานโครงการได้เข้าไปประสานกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะจังหวัดและอำเภอ จึงได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ เพราะนอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภารกิจซึ่งกันและกันแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดเหมือนกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายร่วมที่ยิ่งใหญ่สำหรับทุกภาคี
8. **มีทุนการทำงานเดิมที่มีความพร้อม** ได้แก่ ขบวนการภาคประชาชน โดยจังหวัดที่มีขบวนการภาคประชาชนที่เข้มแข็ง คือมีการขับเคลื่อนงานในหลากหลายประเด็นอย่างต่อเนื่อง และมีการประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายอยู่แล้ว จะเป็นทุนทำงานที่ทำให้การดำเนินงานโครงการเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีพลัง
9. **มีการติดตามสนับสนุนและเสริมขบวนการชุมชนที่ต่อเนื่อง** การติดตามสนับสนุนขบวนการชุมชนอาจกระทำโดยทีมอำนวยการจากส่วนกลาง หรือคณะทำงานในพื้นที่ รวมทั้งฝ่ายวิชาการ โดยหนุนเสริมในหลายด้านเช่น งบประมาณการขับเคลื่อนงาน กำลังคน ค่าปรึกษาและด้านวิชาการ ซึ่งจะทำให้การทำงานในภาคประชาชนดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่ติดขัด และเป็นเสมือนการให้กำลังใจและเสริมความมั่นใจตลอดการทำงาน

5.2 ข้อจำกัดและอุปสรรค

การทำงานของโครงการมีข้อจำกัดและอุปสรรคสำคัญดังนี้

1. วัฒนธรรมการทำงานของระบบราชการยังมีกระบวนการขั้นตอน ยังคงยากในการทำงานเชื่อมประสานงาน ด้วย
2. ระบบงบประมาณและปฏิทินเวลาปีงบประมาณ ของท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด ยังไม่สอดคล้องกับระยะเวลาของโครงการฯ
3. ภาคีการพัฒนาภาครัฐในหลายพื้นที่ ยังไม่ให้ความสำคัญกับโครงการฯ มากนัก โดยให้ความสำคัญกับโครงการในลักษณะ “งานเสริม” เท่านั้น
4. การเปลี่ยนแปลงผู้ว่าราชการจังหวัดและข้าราชการระดับสูงที่ร่วมผลักดันโครงการในช่วงแรก อาจส่งผลกระทบต่อโครงการบ้าง
5. ขบวนการภาคประชาชนมีหลากหลายกลุ่ม หลายเครือข่าย ทำให้ยากในการเชื่อมประสาน และต้องใช้ระยะเวลานาน

6. ภาคประชาชนหลายพื้นที่เบื่อกับเวทีประชุม และกระบวนการสำรวจเก็บข้อมูลครัวเรือน เพราะมีหลายหน่วยงานเข้าไปสำรวจข้อมูล ทำให้การตอบแบบสำรวจไม่ให้ความจริงทั้งหมด
7. ภาพลักษณ์ของโครงการที่มีลักษณะการทำงานค่อนข้างไปทางองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ทำให้เกิดแรงต้านทานจากภาคีในบางพื้นที่
8. ระยะเวลาโครงการสั้น ทำให้คนทำงานต้องเร่งรีบดำเนินการให้ทันกับระยะเวลาที่จำกัด และกระบวนการอาจไม่ครบถ้วนสมบูรณ์
9. ภาคีพัฒนาและภาคประชาชนไม่มั่นใจในความต่อเนื่องของโครงการฯ และการแปลงแผนสู่การปฏิบัติ

5.3 ข้อค้นพบสำคัญ

บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการฯ นอกจากปัจจัยความสำเร็จ และข้อจำกัด/อุปสรรคแล้ว ยังมีประเด็นข้อค้นพบสำคัญต่อการขับเคลื่อนและขยายผลการทำงานในอนาคต ดังนี้

1.) ในภาพรวมเชิงนโยบาย

- การขับเคลื่อนงานตาม design ของการบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาความยากจนสามารถบรรลุได้จริง โดยใช้เวลาเพียงประมาณ 6-8 เดือน กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงทำให้ชุมชนรวมทั้งประชาสังคมตื่นตัวมาขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจนร่วมกัน แต่ได้ทำให้เกิดการคลี่คลายปมอันเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นของการทำงานระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน และเกิดเป็นพลังร่วม พลังเสริม และพลังขับเคลื่อน ซึ่งนำไปสู่การสร้างความเป็น “หุ้นส่วน” ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการต่อไปในอนาคต และปัจจุบันแนวทางดังกล่าวได้รับความสนใจจากจังหวัดในกลุ่ม cluster เดียวกันนำไปขยายผล อาทิ กรณีนำร่องจังหวัดอุบลราชธานี ขยายผลไปยังจังหวัดอำนาจเจริญ
- การดำเนินงานในรูปแบบโครงการ (project based) โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง (area based approach) นั้น ทำให้เห็น ศักยภาพและการรวมตัวของเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่นำร่อง และพบว่าทุกจังหวัดมีศักยภาพต่างกัน ทำให้ต้องใช้วิธีการศึกษาและเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับวิถีและความเป็นไปในจังหวัดนั้นๆ ตามบริบทของพื้นที่ เช่น ถ้าบางจังหวัดอุดมสมบูรณ์มีความยากจนน้อย การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายภาคประชาชนจะมีไม่มากนัก หรือเป็นจังหวัดที่มีภาคประชาสังคมเข้มแข็งแต่ขาดการเชื่อมโยงกัน การทำงานของโครงการก็จะเน้นบทบาทการเชื่อมโยงภาคประชาสังคมกับชุมชน แต่ในกรณีที่เป็นจังหวัดที่มีการเชื่อมโยงที่ดีทั้งในระดับกลุ่มองค์กรภาคเอกชนและภาคชุมชน จะทำให้งานเชื่อมภาคประชาชนมีน้อยลง และขับเคลื่อนงานได้อย่างรวดเร็ว
- กระบวนการแผนชุมชนเป็นเครื่องมือนำสู่การรู้จักตนเองของครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ได้จริง ตลอดจนเป็นเครื่องมือเสริมการพัฒนาของท้องถิ่น (อำเภอ

จังหวัด) และท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) บนฐานการพึ่งตนเอง นอกจากนี้กระบวนการนี้ยังเป็นช่องทางใหม่ในการพัฒนาโครงการที่สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้การทำงานร่วมกับภาคีพัฒนาภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถตอบสนองชุมชนได้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น

- จุดเน้นที่สำคัญของกระบวนการแผนชุมชนคือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการการเรียนรู้ของชุมชนต่อปัญหาของตนเอง และการร่วมคิดที่จะแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นการทำให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ การแก้ไขโดยชุมชนเอง นอกจากนี้ในกระบวนการดังกล่าวยังสามารถช่วยเสริมให้งานขบวนการรื้อฟื้นแก่นสามารถแยกแยะกลุ่มเป้าหมายที่เดือดร้อนจริงได้และช่วยให้โจทย์การทำงาน “นิ่ง” ได้ ซึ่งหมายถึงกลุ่มเป้าหมายชัด ปัญหา สาเหตุชัด และข้อเสนอทางแก้ปัญหาชัด จึงควรขยายผลกระบวนการดังกล่าวให้เดินคู่ไปกับการทำคาราวานแก่น
- การขับเคลื่อนการปฏิรูปการบริหารราชการภูมิภาค-ท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้โดยควบคู่ไปกับการดำเนินการยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งจะมีผลดีว่าการปฏิรูประบบบริหารราชการเพียงลำพัง เพราะจะสามารถบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนไปพร้อมๆ กับการเข้าใจอุปสรรคและเงื่อนไขของระบบบริหารราชการภูมิภาค และสร้างข้อเสนอแนวทางการปฏิรูปที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งในด้านการบริหารงานจังหวัด อำเภอ ตำบล ที่ต้องต่อเนื่องกัน การจัดการงบประมาณจากหลายทางที่ลงไปสู่จังหวัด การจัดการระบบข้อมูลเพื่อการวางแผนและตัดสินใจในระดับจังหวัด ตลอดจนการบริหารบุคลากรและทีมงานในจังหวัด

2) ในภาคปฏิบัติ

- ความเข้มแข็งของภาคประชาชนเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานตาม design ของการบูรณาการของจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาความยากจน หากได้มีการทำงานที่เสริมแรงกันระหว่างขบวนการภาคประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งเป็นตัวแทนภาคประชาชนกับกรมการพัฒนาชุมชนและกรมการปกครอง น่าจะช่วยให้สามารถขยายผลกระบวนการทำงานดังกล่าวออกไปได้กว้างขวางอย่างรวดเร็วได้
- การทำงานโครงการนี้เป็น *การผสมผสานทุนเดิม* ที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น องค์กรชุมชน ประชาสังคม รวมทั้งเครือข่ายภาคีต่างๆ ที่มีการขับเคลื่อนงานเดิมอยู่แล้ว และทำการ *เชื่อมโยง* ภาคีต่างๆ เข้าด้วยกัน และ *จัดความสัมพันธ์ใหม่* ให้เป็นระบบการทำงานที่บูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการ การขับเคลื่อนงานในพื้นที่ต้องค้นหาแกนนำทั้งในระดับรัฐและภาคชุมชนให้พบ มิฉะนั้นจะเป็นการทำงานแบบทำไปเรื่อย ๆ หากสามารถค้นหาแกนนำแต่ละภาคส่วนได้จะทำให้การทำงานขยายผลได้เร็วขึ้น

- ประเด็นความแตกต่างที่พบและต้องเร่งคลี่คลาย คือ ความต่างของวัฒนธรรมการทำงานในภาคประชาชน ซึ่งแต่ละเครือข่ายมีวัฒนธรรมการทำงานต่างกัน ทำให้บางครั้งดูเหมือนมีเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างกัน แต่ไม่ได้หมายความว่าทำงานร่วมกันไม่ได้ แนวทางจัดการคือ ต้องเคารพในความต่างซึ่งกันและกัน และแบ่งบทบาทการทำงานตามทักษะความถนัดของแต่ละส่วน และทำงานร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร นอกจากนี้ ความไม่เป็นทางการของภาคประชาชนกับความเป็นทางการของรัฐ กล่าวคือ ภาคประชาชนเน้นเรื่องการพัฒนาและแนวคิด ส่วนภาครัฐเน้นระบบการจัดการ ประสิทธิภาพ และการทำงานตามกรอบเวลาแผนงาน ทำให้ภาคประชาชนรู้สึกเหมือนเป็นการเร่งรัดสั่งการ (top down) ซึ่งชุมชนที่เข้มแข็งจะไม่ชอบวิธีการแบบนี้ ดังนั้นจึงเป็นโจทย์การทำงานสำคัญที่ต้องหาวิธีการสื่อสารเพื่อทำงานร่วมกันของกลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่างกัน
- การสั่งการจากหน่วยงานนโยบายภาครัฐตั้งแต่ระดับจังหวัดลงไปถึงอำเภอที่สะท้อนถึงความ “เอาจริง” กับการแก้ปัญหาความยากจน เป็นปัจจัยสำคัญในหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานพื้นที่ได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เกิดความเชื่อมั่นของภาคประชาชนว่าจะมีการนำเอาข้อเสนอ/แผนชุมชนไปสานต่ออย่างจริงจัง
- การดำเนินงานของโครงการได้ไปกระตุ้นการขับเคลื่อนใน 3 ส่วนคือ 1) กระตุ้นให้ชุมชนจัดทำแผนวิสัยทัศน์ของชุมชนขึ้นมาเอง 2) เกิดการเชื่อมโยงระหว่างแผนชุมชนกับแผนท้องถิ่นและแผนจังหวัด และ 3) เกิดการเชื่อมแผนจังหวัดกับกลุ่มจังหวัดและแผนระดับชาติ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้ชี้แนะวางกรอบและกระตุ้นการทำงานเพื่อให้งบประมาณส่งตรงช่องทางของแผนที่วางไว้ มีทั้งแผนแนวดิ่ง คือ งบประมาณที่ส่งตรงไปตามหน้าที่ของหน่วยราชการในพื้นที่ และแนวนราบ คือ งบประมาณที่ส่งตรงไปยังพื้นที่ของจังหวัดและชุมชน รวมถึงการอุดหนุนจากท้องถิ่น
- การทำงานร่วมกันในโครงการนี้ ทำให้เกิดการบูรณาการย่อยๆ ใน 3 ภาคด้วยกัน คือ ภาควิชาการ ภาคชุมชน และภาคราชการ เป็นต้นแบบให้จังหวัดหันมาทำงานแบบบูรณาการทั้ง 3 ส่วน และทำให้ชุมชนหรือภาคประชาสังคมตื่นตัวมาร่วมกันขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งเกิดเป็นพลังที่แน่นแฟ้น คือ มีการเสริมแรงของภาคประชาชนในพื้นที่ ทำให้เกิด “พลังเสริม” มีการร่วมกันทำงานของภาคราชการในพื้นที่ ทำให้เกิด “พลังร่วม” และมีการสร้างเครือข่ายการประสานงาน สร้างเวทีประชาคมในภาคราชการ ทำให้เกิด “พลังขับเคลื่อน”
- การทำงานโครงการฯ ทำให้มองเห็นภาพการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้ทั้งระบบ เห็นความสำเร็จของการเสริมบทบาทภาคประชาชน และเห็นว่าระบบการทำงานในระดับอำเภอเป็นจุดที่สำคัญมากในการผลักดันให้เกิดรูปธรรมการทำงาน เพราะที่ผ่านมานายอำเภอไม่ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนมากนัก แต่ในโครงการนี้ได้เกิดการทำงานพัฒนาระหว่างนายอำเภอกับชุมชนมากขึ้น ซึ่งช่วยป้องกันปัญหาการซ้ำซ้อนการทำงานในพื้นที่ เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความต้องการ

ของภาคประชาชน (demand) กับสิ่งที่ภาครัฐจะนำมาให้ (supply) ภาคประชาชนจะมองเห็นพลังของตัวเองว่าข้อเสนอของเขาได้รับการยอมรับจากภาครัฐ ในขณะเดียวกันภาครัฐเองก็อยากจะรู้ว่าประชาชนต้องการอะไร และจะเสริมสิ่งที่ขาดได้อย่างไร เกิดแรงเสริมซึ่งกันและกัน และสะท้อนให้เห็นว่าหากสามารถผสานความร่วมมือกับทีมงานจังหวัด คือกลุ่มนายอำเภอได้ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดทำแผนชุมชน

- ภาคราชการระดับจังหวัดและภาคประชาชนมองเห็นระบบการทำงานของทั้งจังหวัดร่วมกันว่า ระบบการจัดสรรงบประมาณของภาครัฐสู่ระดับจังหวัดไม่ตรงกับความต้องการในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ซึ่งการทำงานของโครงการจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ รวมทั้งยังเป็นตัวชี้วัดการทำงานของทีมงานกระทรวงมหาดไทยได้ด้วยว่าจะแก้ไขปัญหาอย่างไรให้ตรงกับความต้องการของพื้นที่
- โครงการนำร่องฯ เป็นรูปธรรมของการใช้ทฤษฎี “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี ในการร่วมมือกันทำงานแบบจริงใจระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ และภาควิชาการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการผสานความร่วมมือของทั้ง 3 พลังให้ดำเนินการไปพร้อมๆ กัน คือ **พลังการสร้างความรู้** ได้มีภาควิชาการโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มาพัฒนาระบบข้อมูล ให้จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ในการวางแผนแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ **พลังด้านการเมืองและอำนาจรัฐ** คือการมีจุดเชื่อมประสานอยู่ที่ระดับอำเภอและจังหวัด เนื่องจากเป็นระดับที่รวบรวมแผนที่มาจากข้อเสนอของภาคประชาชน โดยกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้กระตุ้นและวางกรอบการทำงานเพื่อให้งบประมาณส่งตรงช่องทางข้อเสนอของภาคประชาชน **พลังการเคลื่อนไหวทางสังคม** ได้แก่การจัดทำข้อเสนอของภาคประชาชนซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน และนำมาประสานกับแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก่อนที่จะนำไปบูรณาการเป็นยุทธศาสตร์จังหวัดในลำดับต่อไป
- การปฏิรูปราชการในรอบแรกได้ส่งผลให้กำลังคนที่ระดับปฏิบัติการทั้งในระดับอำเภอและตำบลลดน้อยลง ในขณะที่ระดับอำนาจการที่ระดับจังหวัดมีคนเพิ่มขึ้น ทำให้จำนวนเจ้าหน้าที่ที่อำเภอและตำบลไม่เพียงพอต่อการงานที่มีปริมาณมาก เพราะอำเภอและตำบลเป็นปลายทางล่างสุดของการสั่งการจากส่วนกลาง จึงควรมีการศึกษาวិจัยต่อเนื่องในส่วนนี้ เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะต่อการปรับระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง

บทที่ 6

ผลกระทบเชิงนโยบาย

โครงการนำร่องการบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ได้มีการนำเสนอความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานต่อรัฐบาลเป็นระยะ ๆ ซึ่งมีผลต่อการสั่งการทั้งของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี และศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.ชาติ) ทั้งนี้ได้การนำเสนอรวม 6 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 คณะผู้บริหารสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เข้าพบ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีเพื่อนำเสนอผลงานของ สกว. ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ณ ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล ในวันที่ 7 มีนาคม 2548 เวลา 14.00 น. โดยมีคณะรัฐมนตรี ได้แก่ รองนายกรัฐมนตรี 2 ท่านได้แก่ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ และพลตำรวจเอกชิดชัย วรรณสถิตย์ เลขาธิการ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ดร.อำพน กิตติอำพน) และที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรีเข้าร่วมประชุม

ผล/ประเด็นข้อสั่งการ

- 1) การปรับกระบวนการทำงานของงานการวางแผน จากการทำงานในลักษณะอำเภอเคลื่อนที่ของกลุ่มงานปกครองเป็นการทำงานเป็นทีมส่วนราชการที่หลากหลาย (interdisciplinary team) เพื่อเข้าไปดูจากหลายมุมมอง ปรัชญาหรือ และนำไปสู่การหาทางออกในการแก้ปัญหารายครัวเรือน
- 2) การแก้ปัญหาต้องแก้ตามข้อเท็จจริงของพื้นที่ (realistic approach) ไม่ใช่ legal approach โดยมีการพัฒนาระบบข้อมูลครัวเรือนที่เชื่อมโยงกับระบบทะเบียนราษฎร และใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงกับระบบข้อมูลอื่นๆ อาทิ ระบบ GIS ที่เป็น multi-layer ในการ สนับสนุนการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัด และเชื่อมโยงข้อมูลพื้นที่สู่ระบบการบริหารภาครัฐส่วนกลาง
- 3) การแก้ปัญหาโดยใช้ area approach ในการแก้ปัญหา นั้น ผู้ว่าราชการจังหวัด ต้องทำงานแบบ CEO กล่าวคือ เมื่อได้รับคำสั่งแล้วต้องตั้งทีมและมอบอำนาจให้ทำ โดยผู้ว่าทำหน้าที่ติดตามประเมินผลและแก้ปัญหา

ครั้งที่ 2 ทีมอำนวยการโครงการนำร่องฯ ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย เข้าพบ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เพื่อหารือการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการความยากจนในระดับพื้นที่และบุคคล ในวันที่ 8 สิงหาคม 2548 เวลา 14.00 น. ณ ตึกสันติไมตรี (หลังใน) ทำเนียบรัฐบาล โดยมีคณะรัฐมนตรี ได้แก่ รองนายกรัฐมนตรี (พลตำรวจเอกชิดชัย วรรณสถิตย์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พลอากาศเอกคงศักดิ์ วรรณธนา) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย(นายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นางสุธารัตน์ เกียรติพันธ์) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง (นายวราเทพ รัตนากร) ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมหารือ

ผล/ข้อสังเกต

1) การใช้ระบบ Area Approach ในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้สำหรับหน่วยงานกระทรวงต่าง ๆ ที่ทำงานเชิง function จะต้องเข้าไปหนุนช่วยทั้งในระดับ micro ได้แก่ จัดทีมสนับสนุนการทำงานของทีมอำเภอ และในระดับ macro ได้แก่ การพัฒนาระบบตลาด การแปรรูปสินค้า เป็นต้น

2) การเสริมทีมงานระดับอำเภอ

2.1 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดจัดสรรกำลังคนในจังหวัดเพื่อหนุนการทำงานระดับอำเภอ

2.2 สนับสนุนให้จ้างลูกจ้าง สย. เพื่อช่วยในการปฏิบัติการในระดับตำบลและหมู่บ้าน

3) ด้านระบบข้อมูล ให้กระทรวงมหาดไทยจัดทำระบบฐานข้อมูลคนเดือดร้อนและคนยากจนให้ชัดเจน โดยสามารถเชื่อมโยงข้อมูลครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อใช้ในการบริหารจัดการการแก้ปัญหา ทั้งนี้ขอให้ระบบดังกล่าวอยู่บน internet based เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวในการวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบร่วมกันได้

ครั้งที่ 3 ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย รองประธานอนุกรรมการวิชาการ ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ และนายนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ในขณะนั้น นำเสนอผลการดำเนินงานโครงการนำร่องบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน กรณีจังหวัดกาฬสินธุ์ และข้อค้นพบในภาพรวม ในการประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจรที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2548 ที่ประชุมรับทราบผลการดำเนินงานและให้ความเห็นว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ที่เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการเชื่อมโยงข้อมูลและการแก้ปัญหาตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน จังหวัด

ครั้งที่ 4 ทีมอำนวยการโครงการนำร่องฯ จัดกิจกรรมติดตามผลการดำเนินงานและนำเสนอรูปธรรมการดำเนินงานในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐมให้รองผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน (นายวันมูฮะมัดนอร์ มะทา) เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2548

ผล/ข้อสังเกต

1) รองผู้อำนวยการ ศตจ. ให้ความเห็นว่า รูปธรรมการทำงานของพื้นที่นี้ เป็นตัวแบบความร่วมมือของภาคราชการ องค์กรปกครองท้องถิ่น ชาวบ้าน ในการแก้ปัญหความยากจน โดยมีการใช้ข้อมูล/ข้อเท็จจริงของพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกร่วมกัน และนำไปสู่การแก้ปัญหายังเป็นระบบ ตรงกับความต้องการของประชาชน และจะนำบทเรียนของพื้นที่นครปฐมนี้ไปหารือในการประชุม ศตจ. ชาติเพื่อขยายแนวทางการดำเนินงานในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ครั้งที่ 5 ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รองประธานอนุกรรมการวิชาการ ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ นำเสนอผลการดำเนินงานโครงการนำร่องบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ในการประชุมคณะกรรมการศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.ชาติ) โดย พลตำรวจเอกชิตชัย วรรณสถิตย์ ประธาน ศตจ. เป็นประธานการประชุม เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2548

ผล/ข้อสั่งการ

พลตำรวจเอกชิตชัย วรรณสถิตย์ ประธาน ศตจ. ได้ให้ความเห็นชอบให้มีการขยายผลการดำเนินงานตามแนวทางของโครงการนำร่องฯ ไปยังจังหวัดที่เหลืออีกกว่า 60 จังหวัด ทั้งนี้ โดยมอบหมายให้ ศตจ.มท. เป็นเจ้าภาพในการหารือผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการกำหนดแผนและแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินการดังกล่าวร่วมกัน

ครั้งที่ 6 ทีมอำนวยการโครงการนำร่องฯ จัดกิจกรรมติดตามผลการดำเนินงานและนำเสนอรูปธรรมการดำเนินงานในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม ให้รองผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน (นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา) จัดกิจกรรมติดตามผลการดำเนินงานและนำเสนอรูปธรรมการดำเนินงานในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครพนม ให้ที่ปรึกษาศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน (พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ) รองผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน (นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา) ศ.นพ.ประเวศ วะสี และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2548

ผล/ข้อสั่งการ

1) การแก้ปัญหาความยากจนต้องเริ่มจากความเข้าใจ concept ของปัญหาความยากจนว่าเกิดจากอะไร ซึ่งการดำเนินงานโครงการนำร่องฯ นี้ ทำให้เห็นแผน วิธีการที่ชัดเจนก่อนจะขยายการทำงานไปทั่วประเทศ ทั้งนี้ฝาก สกว. ดูบทเรียนจากประเทศต่าง ๆ ที่มีการแก้ปัญหาความยากจนทั้งที่สำเร็จและล้มเหลว เพื่อนำมาทบทวนทิศทางการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนของไทย

2) การทำงานระยะต่อไปต้องทำงานเชิงโครงสร้างอย่างเข้มข้น เพื่อแก้ปัญหาระยะยาว ประเด็นในเชิงโครงสร้าง ได้แก่ ด้านการศึกษา กฎหมาย เป็นต้น

3) ตัวอย่างของจังหวัดนครพนมสะท้อนการบูรณาการร่วมกันของส่วนราชการ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ชาวบ้าน รวมถึงการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาของชาวบ้านผ่านการสำรวจข้อมูลโดยชาวบ้านต้องเก็บข้อมูลเอง ทำให้รู้ปัญหาและหาทางออกในการแก้ปัญหาตนเองได้ และสามารถเชื่อมโยงทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ อาทิ อบต. ชกส. ฯลฯ รวมถึงงบ SML ซึ่งเป็นโครงการทดลองของรัฐบาลในการเน้นให้ชาวบ้านคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง หากการทำงานได้ผลตามวัตถุประสงค์ก็จะส่งผลต่อการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 รายชื่อพื้นที่เป้าหมาย โครงการนำร่องการบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาคความยากจน

จ.นครพนม ดำเนินการนำร่องในทุกอำเภอ รวม 12 อำเภอ รวม 40 ตำบล

- อ.เมือง : ต.บ้านกลาง ต.อาจสามารถ ต.ขามเฒ่า ต.บ้านผึ้ง ต.โพธิ์ตาก
 - อ.บ้านแพง : ต.บ้านแพง ต.นาเช ต.หนองแวง
 - อ.นาหว้า : ต.นาคุณใหญ่ ต.นาหว้า ต.นาจัว
 - อ.นาแก : ต.พระซอง ต.หนองสังข์ ต.พุ่มแก ต.หนองบ่อ
 - อ.นาทม : ต.ดอนเตย ต.นาทม ต.หนองชน
 - อ.ศรีสงคราม : ต.นาเดื่อ ต.ท่าบ่อสงคราม ต.บ้านเอื้อง
 - อ.เรณูนคร : ต.หนองย่างชั้น ต.นาขาม ต.ท่าลาด ต.โพนทอง
- เทศบาลตำบลเรณูนคร
- อ.ธาตุพนม : ต.นาถ่อน ต.กุศฉิม ต.น้ำก่ำ ต.นาหนาด
 - อ.โพนสวรรค์ : ต.โพนบก ต.นาโน ต.นาหัวบ่อ
 - อ.ท่าอุเทน : ต.เวินพระบาท ต.โนนตาล ต.พะทาย
 - อ.ปลาปาก : ต.โลกสว่าง ต.หนองฮี ต.กุคำไก่อ
 - กิ่ง อ.วังยาง : ต.ยอดชาด

จ.สมุทรสงคราม ดำเนินการเต็มพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อ.อัมพวา อ.บางคนที อ.เมือง

จ.อุทัยธานี ดำเนินการนำร่องใน 8 อำเภอ รวม 20 ตำบล

- อ.เมือง : ต.เกาะเทโพ ต.หนองไผ่แบน
- อ.บ้านไร่ : ต.ห้วยแห้ง ต.ทัพหลวง
- อ.หนองขาหย่าง : ต.หนองไผ่ ต.ดงขวาง ต.ท่าโพธิ์
- อ.หนองฉาง : ต.อุทัยเก่า ต.ทุ่งพง
- อ.ทัพทัน : ต.โคกหม้อ ต.หนองสระ
- อ.สว่างอารมณ์ : ต.พลวงสองนาง ต.บ่อยาง
- อ.ลานสัก : ต.ป่าอ้อ ต.ลานสัก ต.ระบำ ต.น้ำรอบ ต.ประดู่ยืน ต.ทุ่งนางาม

จ.กาฬสินธุ์ ดำเนินงานเต็มพื้นที่ รวม 135 ตำบล 14 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ

จ.อุบลราชธานี ดำเนินการนำร่องในทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ อำเภอละ 1 ตำบล รวม 25 ตำบล

- อ.เมือง : ต.กุศลลาด
- อ.เขื่องใน : ต.สร้างก่อ

- อ.ม่วงสามสิบ : ต.หนองเมือง
- อ.คอนมดแดง : ต.คำไฮใหญ่
- อ.วารินชำราบ : ต.โนนผึ้ง
- อ.สำโรง : ต.ค้ำน้อย
- กิ่ง อ.เหล่าเสือโก้ก : ต.หนองบก
- อ.ตระการพืชผล : ต.นาสะไม
- อ.กุศขำปุ่น : ต.กาบิน
- อ.เขมราฐ : ต.หนองผือ
- อ.โพธิ์ไทร : ต.เหล่างาม
- อ.ศรีเมืองใหม่ : ต.เอือดใหญ่
- กิ่ง อ.นาตาล : ต.พังเคน
- อ.เดชอุดม : ต.กุศประทาย
- อ.นาจะหลวย : ต.โนนสวรรค์
- อ.บุญศรี : ต.ห้วยข่า
- อ.น้ำยืน : ต.โขง
- อ.ทุ่งศรีอุดม : ต.โคกขำระ
- กิ่ง อ.น้ำขุ่น : ต.ไพบุลย์
- อ.สิรินธร : ต.โนนก่อ
- อ.โขงเจียม : ต.ห้วยยาง
- อ.ตาลชุม : ต.นาคาย
- กิ่ง อ.สว่างวีระวงศ์ : ต.แก่งโดม
- กิ่ง อ.นาเยีย : ต.นาเยีย
- อ.พิบูลมังสาหาร : ต.ไร่ไต้

จ.ยโสธร ดำเนินการการนำร่องในทุกอำเภอ 9 อำเภอ รวม 11 ตำบล

- อ.เมือง : ต.หนองคู
- อ.กุศชุม : ต.หนองแทน ต.นาโสี
- อ.ค้อวัง : ต.น้ำอ้อม
- อ.คำเขื่อนแก้ว : ต.เหล่าไฮ
- อ.ทรายมูล : ต.ไผ่
- อ.ไทยเจริญ : ต.คำไผ่
- อ.ป่าดิว : ต.ศรีฐาน
- อ.เลิงนกทา : ต.โคกสำราญ ต.ห้องแซง
- อ.มหาชนะชัย : ต.สงยาง

จ.นครปฐม ดำเนินการนำร่องในทุกอำเภอรวม 7 อำเภอ จำนวน 9 ตำบล

- อ.เมือง : ต.สวนป่าน ต.ทัพหลวง
- อ.กำแพงแสน : ต.ดอนข่อย
- อ.ดอนตูม : ต.ดอนพุทรา
- อ.บางเลน : ต.บางระกำ
- อ.นครชัยศรี : ต.วัดสำโรง
- อ.พุทธมณฑล : ต.คลองโยง
- อ.สามพราน : ต.คลองจินดา ต.บางช้าง

จ.อุตรดิตถ์ ดำเนินการนำร่อง 9 อำเภอ 11 ตำบล 113 หมู่บ้าน

- อ.เมือง : ต.วังดิน
- อ.พิชัย : ต.นาอิน ต.คอรุม
- อ.ตรอน : ต.วังแดง
- อ.ทองแสนขัน : ต.ผักขวง ต.ป่าคาย
- อ.น้ำปาด : ต.บ้านฝาย
- อ.ฟากท่า : ต.ฟากท่า
- อ.บ้านโคก : ต.นาชุม
- อ.ท่าปลา : ต.จริม
- อ.ลับแล : ต.ทุ่งยั้ง

จ.แม่ฮ่องสอน ดำเนินการใน 7 อำเภอ 25 ตำบล 100 หมู่บ้าน

- อ.ปาย : ต.แม่นาเติง ต.ทุ่งยาว ต.แม่ฮี้ ต.เมืองแปง
- อ.ปางมะผ้า : ต.ปางมะผ้า ต.นาปู่ป้อม ต.ถ้ำลอด
- อ.เมือง : เทศบาลเมือง ต.ห้วยปูลิง
- อ.ขุนยวม : ต.เมืองปอน ต.แม่ยวมน้อย
- แม่ลาน้อย : ต.แม่โถง ต.แม่ลาหลวง ต.แม่ลาน้อย ต.ท่าผาปืม เทศบาล
- อ.แม่สะเรียง : ต.แม่คง ต.แม่สะเรียง ต.บ้านกาด ต.ป่าแป๋ ต.แม่ยวม
- อ.สบเมย : ต.แม่สวด ต.สบเมย ต.ป่าโป่ง

จ.เชียงใหม่ ดำเนินการนำร่องในทุกอำเภอ รวม 24 อำเภอ 60 ตำบล

- อ.เมือง : ต.ป่าแดง ต.ท่าศาลา ต.แขวงเม็งราย
- อ.สารภี : ต.หนองผึ่ง ต.ท่าวังตาล ต.ยางเนิ้ง
- อ.สันทราย : ต.สันพระเนตร ต.แม่ฝากใหม่

- อ.แม่ริม : ค.คอนแก้ว ค.โป่งยาง
- อ.สันกำแพง : ค.ห้วยทราย ค.ออนใต้ ค.บวกค้าง
- อ.ดอยสะเก็ด : ค.ลวงเหนือ ค.แม่โป่ง ค.เชิงดอย
- อ.หางดง : ค.ขุนคง ค.บ้านปง
- อ.สันป่าดง : ค.น้ำบ่อหลวง ค.บ้านกลาง
- อ.แม่วาง : ค.ทุ่งปี่ ค.ทุ่งรวงทอง
- อ.จอมทอง : ค.สบเตี๊ยะ ค.ช่วงเป้า
- อ.แม่ออน : ค.แม่ทา ค.บ้านสหกรณ์
- อ.ดอยหล่อ : ค.สองแคว ค.สันติสุข
- อ.แม่ฮ่าย : ค.บ้านหลวง ค.แม่สาว ค.สันตันมือ ค.มะลิกา
- อ.ฝาง : ค.เวียง ค.แม่ขา ค.แม่สุ่น ค.ม่อนปิ่น
- อ.ไชยปราการ : ค.ปงดำ ค.แม่ทะเล ค.หนองบัว
- อ.เชียงดาว : ค.เชียงดาว ค.แม่นะ
- อ.เวียงแหง : ค.เปียงหลวง ค.เมืองแหง
- อ.แม่แตง : ค.ชีเหล็ก ค.บ้านเป้า ค.แม่หอพระ
- อ.สะเมิง : ค.บ่อแก้ว ค.แม่สาบ ค.สะเมิงใต้
- อ.แม่แจ่ม : ค.ช้างเคือง ค.ท่าผา
- อ.อมก๋อย : ค.อมก๋อย ค.ม่อนจอง
- อ.ฮอด : ค.หางดง ค.ฮอด
- อ.ดอยเต่า : ค.ดอยเต่า ค.โป่งทุ่ง
- อ.พร้าว : ค.สันทราย ค.น้ำแพร่ ค.แม่แว่น

จ.ตรัง ดำเนินการนำร่องใน 8 อำเภอ 11 ตำบล

- อ.เมือง : ค.บ้านควน
- อ.นาโยง : ค.ละมอ ค.โคกสบัว
- อ.สิเกา : ค.ไม้ฝาด ค.นาเมืองเพชร
- อ.ปะเหลียน : ค.เกาะสุกร
- อ.ย่านตาขาว : ค.โพรงจระเข้
- อ.วังวิเศษ : ค.วังมะปราง
- อ.ห้วยยอด : ค.ในเตา
- อ.กันตัง : ค.บางลึก ค.บางหมาก

จ.พัทลุง ดำเนินการเต็มพื้นที่ 11 อำเภอ

ภาคผนวก 2 แบบสนทนาและบันทึกข้อมูลรายครอบครัว เพื่อจัดทำ “แผนและข้อเสนอของประชาชน - เรื่องปัญหาการทำมาหากิน”

ก่อนใช้เอกสารนี้ อาสาสมัคร, ครอบครัว, ชุมชน ควรทำความเข้าใจร่วมกัน ดังนี้

1. เป้าหมายหลักของแบบสนทนายนี้ คือ
 - ต้องการให้ “ครอบครัวและชุมชน” ได้ใช้เป็น “เครื่องมือ” เพื่อ สำรวจสถานการณ์ปัญหา ด้านการทำมาหากินของตนเอง(อย่างมีข้อมูล) ว่ายังอยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรง หรือว่าอ่อนแอ มีปัญหาอะไร-ตรงไหน-มากน้อยเพียงใด และจะมี “แนวทางและแผนการ” จัดการให้มีสภาพที่ดีขึ้นได้อย่างไร
 - ต้องการให้ครอบครัวและชุมชน ได้รวบรวม “ปัญหาและข้อเสนอ” ไปบอกแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ(รวมถึงรัฐบาล) ว่าเรื่องใดครอบครัวและชุมชนจะจัดการเอง เรื่องใด-ตรงไหน-อย่างไรที่ต้องการให้หน่วยงานราชการหรือรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ หรือเข้ามาจัดการให้(ซึ่งน่าจะไม่ใช่เฉพาะเพียงเรื่องของการของบประมาณหรือทำอาชีพเสริมน้ำพริกขนมพูนเท่านั้น) เช่น ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ปัญหาเรื่องการจัดการแหล่งน้ำ ปัญหาเรื่องการจัดการป่าไม้ ปัญหาเรื่องการขาดข้อมูลและความรู้ที่จะช่วยให้การทำมาหากินประกอบอาชีพ และอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนสามารถทำมาหากินได้อย่างราบรื่น – และด้วย ลำแข้งของตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี
2. แบบสนทนายนี้จะมีประโยชน์สูงสุดก็ต่อเมื่อ “คนในครอบครัวและคนในชุมชน” ได้ใช้มันอย่างมีการพูดคุยปรึกษาหารือ – ช่วยกันถามช่วยกันตอบ – ช่วยกันคิดช่วยกันตัดสินใจ - ช่วยกันวางแผน
3. อย่างไรก็ดี ชุมชนสามารถปรับปรุงแบบสนทนาฯ นี้ได้ตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละชุมชน หากมีสงสัยขอให้ปรึกษาผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครในชุมชน

ด้วยความปรารถนาดีจาก

โครงการนำร่องการบูรณาการ-การบริหารจัดการเชิงพื้นที่

ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาความยากจน กระทรวงมหาดไทย(ศดจ.มท.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

ศูนย์ประสานงานสนับสนุนการแก้ปัญหาความยากจนภาคประชาชน(ศดจ.ปชช.)

แบบสนทนาและบันทึกข้อมูลรายครอบครัว เพื่อจัดทำ

“แผนและข้อเสนอของประชาชน - เรื่องปัญหาการทำมาหากิน”

ชื่อ / สกุล ของหัวหน้าครอบครัว (นาย/นาง/นางสาว).....

บ้าน.....เลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

เรื่องที่ 1 : สถานการณ์ “รายรับ – รายจ่ายประจำ” ของครอบครัว โดยเฉลี่ยในรอบ 1 ปี เป็นอย่างไร ?

รายจ่ายประจำ(เฉลี่ยต่อปี)	จำนวนเงิน	รายรับประจำ(เฉลี่ยต่อปี)	จำนวนเงิน
1)ประเภทรายจ่ายจำเป็นขั้นพื้นฐาน		เงินเดือน	
ค่าอาหารปกติ		รับจ้างรายวัน	
ค่าเสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม, ที่นอนหมอนมุ้ง		กำไรจากกิจการ (ขายผลผลิต, ค่าขาย)	
ค่ายา/ค่าหมอรักษาโรค		ลูกหลานให้มา	
ค่าของใช้ในบ้านประจำ(สบู่, ยาสีฟัน, แปรง)		อื่นๆ ระบุ.....	
ค่าใช้จ่ายที่อยู่อาศัย(ค่าเช่า, ช่างซ่อมบำรุง)			
ค่าไฟฟ้า, โทรศัพท์, น้ำประปา			
ค่าเล่าเรียนศึกษา, ค่าเทอม, เงินไปโรงเรียน			
ค่าน้ำมันรถ, เดินทางปกติ			
อื่นๆ ระบุ.....			
2) ประเภทรายจ่ายที่จำเป็นบ้างบางครั้ง			
ค่างานบวช, งานแต่ง, งานบุญบ้าน, งานศพ			
อื่นๆ ระบุ.....			
3) ประเภทรายจ่ายที่ไม่จำเป็น			
ค่าเหล้า, บุหรี่, เครื่องดื่มชูกำลัง			
ค่าหวย, พนัน			
อื่นๆ ระบุ.....			
รวมรายจ่ายประจำปี		รวมรายรับประจำปี	
เปรียบเทียบแล้วสรุปได้ว่า () รายจ่าย มากกว่า รายรับ () รายรับ มากกว่า รายจ่าย เป็นจำนวน			
แนวทางการลดรายจ่าย (โดยเรียงลำดับสิ่งที่จะทำก่อน-หลัง)			
1)		เป็นจำนวนเงิน	
2)		เป็นจำนวนเงิน	
3)		เป็นจำนวนเงิน	

แนวทางการเพิ่มรายได้ (โดยเรียงลำดับสิ่งที่จะทำก่อน-หลัง)		
1)	เป็นจำนวนเงิน	
2)	เป็นจำนวนเงิน	
3)	เป็นจำนวนเงิน	

เรื่องที่ 2 : สถานการณ์หนี้สิน – ทรัพย์สินของครอบครัว โดยประมาณ ณ. ตอนนี้ เป็นอย่างไร ?

รายการหนี้สิน	จำนวนเงิน	รายการทรัพย์สิน	จำนวนเงิน
หนี้บ้าน		ที่ดินทำกินทุกประเภท	
หนี้รถ		ที่อยู่อาศัยและบ้าน	
หนี้ข้าวของเครื่องใช้ไฟฟ้า		เงินออม, เงินฝาก, ประกันชีวิต	
หนี้กิจการ (ค้าขาย, การเกษตร)		ลูกหนี้	
หนี้อื่นๆ ระบุ.....		อื่นๆ	
รวมยอดหนี้สิน		รวมยอดทรัพย์สิน	
รายการเจ้าหนี้	จำนวนเงิน		
ข.ก.ส.		กองทุนหมู่บ้าน	
สหกรณ์		กลุ่มออมทรัพย์	
ธนาคาร		นายทุนเงินกู้	
ห้างร้าน ,บริษัท ,		อื่นๆ	
รวมยอดหนี้สินจากเจ้าหนี้ทั้งหมด			
สรุปแล้ว () หนี้สิน มากกว่า ทรัพย์สิน () ทรัพย์สิน มากกว่า หนี้สิน			
แนวทางการจัดการ หรือลดหนี้สิน (โดยเรียงลำดับสิ่งที่จะทำก่อน-หลัง)คือ			
1)			
2)			
3)			
แนวทางการจัดการ หรือเพิ่มมูลค่าทรัพย์สิน (โดยเรียงลำดับสิ่งที่จะทำก่อน-หลัง)			
1)			
2)			
3)			

เรื่องที่ 3 : สถานการณ์กิจการหรือการประกอบการ (ต้นทุน – กำไร) เช่น การเกษตร, หัตถกรรม, ค้าขาย, รับจ้าง

ประเภทกิจการ () การเกษตร ใน 1 รอบการผลิต ระบุชนิดพืชหรือสัตว์.....
 () ผลิตสินค้าหัตถกรรม ใน 1 รอบการผลิต ระบุชนิด.....
 () ค้าขาย ใน 1 รอบเดือน ระบุประเภทที่ค้าขาย.....
 () รับจ้างหรือบริการ ใน 1 รอบเดือน ระบุประเภทรับจ้าง.....

รายจ่ายต้นทุน	จำนวนเงิน	รายรับ(ยังไม่หักต้นทุน)	จำนวนเงิน
ค่าวัสดุอุปกรณ์			
ค่าเครื่องมือ เครื่องมือ			
ค่าเช่าที่ดิน			
ค่าแรงงาน(ตัวเอง,ลูกจ้าง)			
ค่าดอกเบี้ยต้นทุน			
ค่าปุ๋ย,ยาฆ่าแมลง			
ค่าอื่นๆ			
รวมต้นทุน		รวมรายรับ(ยังไม่หักต้นทุน)	
เปรียบเทียบแล้วสรุปได้ว่า ()ขาดทุน ()กำไร เป็นจำนวนเงิน			
ตกลงว่าครอบครัวท่านจะ ()ปรับปรุงกิจการเดิม ()เปลี่ยนกิจการใหม่ เป็น.....			
ไม่ว่าจะปรับปรุงกิจการเดิม หรือเปลี่ยนกิจการใหม่ ท่านจะมีแนวทางดังนี้			
1) แนวทางการลดต้นทุน คือ			
2) แนวทางการเพิ่มรายได้ของกิจการ คือ			

เรื่องที่ 4 : หากจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนกิจการ มีความจำเป็นต้องใช้ปัจจัยการทำมาหากิน อะไร อย่างไรบ้าง ?

รายการ	ขั้นต่ำต้องมีเท่าไร-อย่างไร	ที่มีอยู่แล้วเท่าไร	ที่ยังขาดหรือที่มีปัญหา
ที่ดินทำกินเท่าไร			

รายการ	ขั้นต่ำต้องมีเท่าไร-อย่างไร	ที่มีอยู่แล้วเท่าไร	ที่ยังขาด หรือที่มีปัญหา
แหล่งน้ำ อย่างไร			
วัตถุดิบ, เมล็ดพันธุ์ อะไร เท่าไร			
เครื่องมือ, อุปกรณ์ อะไร เท่าไร			
ความรู้, ฝีมือ เรื่องอะไร			
ข้อมูล อะไร			
เงินทุน เท่าไร			
อื่น ๆ			

เรื่องที่ 5 : จากเรื่องที่ 4 ในส่วนปัจจัยการผลิตที่ขาดหรือที่มีปัญหา จะมีแนวทางจัดการหรือมีข้อเสนออะไร

- อะไรที่ครอบครัวสามารถจัดการเองได้ และอย่างไร
อะไรบ้าง
อย่างไร

- อะไรที่ต้องจัดการร่วมกันทั้งหมู่บ้าน และอย่างไร
อะไรบ้าง
อย่างไร
- อะไรต้องจัดการทั้งตำบล หรือ ต้องใช้อำนาจหน้าที่และศักยภาพของ อบต. และอย่างไร
อะไรบ้าง
อย่างไร
- อะไรที่ต้องจัดการเกินระดับตำบล หรือต้องใช้อำนาจหน้าที่และศักยภาพของราชการ/
รัฐบาล และอย่างไร
อะไรบ้าง
อย่างไร

**เรื่องที่ 6 : คนในครอบครัวไปลงทะเบียนกันกี่คน ผลเป็นอย่างไร และมีข้อเสนอต่อราชการ/
รัฐบาลอย่างไร**

- จำนวนคนในครอบครัวที่ไปลงทะเบียนกัน.....คน
- แก่ได้แล้ว.....คน เรื่องอะไร.....
- ยังแก่ไม่ได้.....คน เรื่องอะไร.....
- ข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหาคนจนที่ลงทะเบียน ของราชการและรัฐบาล.....

เรื่องที่ 7 : มีใครในหมู่บ้าน ที่ถูกทอดทิ้ง และช่วยเหลือตนเองลำบาก

ชื่อ.....
ปัญหาทุกขคืออะไร.....
สาเหตุมาจากอะไร.....
ต้องการความช่วยเหลือเรื่องอะไร และอย่างไร.....

**เรื่องที่ 8 : เพื่อให้การใช้งบประมาณแผ่นดิน(ภาษีที่เก็บมาจากประชาชนทุกคน)เป็นไปอย่าง
คุ้มค่า และ ตรงเป้าหมายมากที่สุดต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนและความยากจน มี
ข้อเสนออะไร**

งบประมาณพัฒนาหมู่บ้าน(SML)

ข้อเสนอ.....
.....
.....

กองทุนหมู่บ้าน

ข้อเสนอ.....
.....
.....

งบประมาณ อบต. – อบจ.

ข้อเสนอ.....
.....
.....

งบประมาณ ที่ผ่านมาผู้ว่าราชการจังหวัด หรือหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในจังหวัด

ข้อเสนอ.....
.....
.....

ผู้บันทึกข้อมูล.....(วันเดือนปี).....โทรศัพท์ที่ติดต่อได้.....